

Depiction of Health

2017; 7(4): 37-45

<http://dohweb.tbzmed.ac.ir>

Survey on Health Literacy of Librarians in Tehran University and Tehran University of Medical Sciences

Maryam Amini*¹, Mojde Mostafavizade²

Article Info:

Article History:

Received: 2016/12/13

Accepted: 2017/01/17

Published: 2017/03/17

Keywords:

Health literacy

Librarians

Preventive Health Services

Healthcare

Abstract

Background and Objectives: This study was conducted to compare the health literacy of Tehran University and Tehran University of Medical Sciences due to the impact of librarians' role on health and in disseminating health information that promote health and empower the identification and controlling the factors that affect the society.

Material and Methods: This was a descriptive survey. Study population consisted of librarians working on campus in libraries of Tehran university and Tehran university of Medical Sciences. Data were collected using the standard questionnaire TOFHLA (Test of Functional Health Literacy of Adults) In January 2015.

For data analysis, descriptive (the mean SD) and analytical statistics (One-sided t-test, Friedman test) were applied.

Results: The mean age of participants was 39.21 ± 7.75 years, 74.7% of the participants were female and 69.3% had library science education. Health literacy scores were calculated as 83.7 ± 16.6 . Among the participants, 82.3% had adequate health literacy, 3.8% marginal health literacy and 13.9% had inadequate health literacy. Health literacy of the librarians in both universities had no significant differences.

Conclusion: Academic librarians have adequate level in health literacy. They can play an important role as trainers of health literacy in university and community. This is suggested to be one of the academic librarian's duties and be mentioned in their organizational position.

Citation: Amini M, Mostafavizade M. Survey on Health Literacy of Librarians in Tehran University and Tehran University of Medical Sciences. *Depiction of Health* 2017; 7(4): 37-45.

1. M.Sc. Medical Librarianship and Information Science, Librarian at Tehran University, Tehran, Iran

(Email: maryamamini@ut.ac.ir)

2. M.Sc. Medical Librarianship and Information Science, Librarian at Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

بررسی سواد سلامت کتابداران دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی تهران

مریم امینی*، مژده مصطفوی زاده^۲

چکیده

زمینه: این پژوهش با توجه به تأثیر کتابداران در سلامت فردی خود و نقش آنان در اشاعه اطلاعات سلامت که موجب ارتقای سلامت، به معنی توانمندسازی شناخت و کنترل عوامل مؤثر بر سلامت جامعه است با هدف بررسی وضعیت سواد سلامت کتابداران دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد.

روش کار: روش این پژوهش پیمایشی توصیفی است. جامعه آماری شامل ۹۰ نفر از کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران مستقر در پردیس است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه سواد سلامت عملکردی بزرگسالان (TOFHLA) در بهمن ماه ۱۳۹۴ جمع‌آوری و جهت تجزیه و تحلیل از آمار توصیفی (میانگین انحراف معیار، توزیع فراوانی) و آمار تحلیلی (آزمون تی یک طرفه و آزمون فریدمن) استفاده شده است.

یافته‌ها: میانگین سن آزمودنی‌ها 39.21 ± 7.75 سال، 74.7 درصد آن‌ها زن و بقیه مرد بودند و 69.3 درصد تحصیلات کتابداری داشتند. میانگین نمره سواد سلامت 6 ± 16.7 محاسبه شد. 82.3 درصد کتابداران سواد سلامت کافی، 3.8 درصد سواد سلامت مرزی و 13.9 درصد سواد سلامت ناکافی داشتند. سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه در سطح کافی بود و با هم تفاوت معنی‌دار نداشت.

نتیجه‌گیری: کتابداران دانشگاهی از سواد سلامت کافی برخوردارند. کتابداران می‌توانند به عنوان آموزش دهندگان سواد سلامت در دانشگاه و جامعه با اعتماد کافی فعالیت کنند و نقش خود را در ارتقای سواد سلامت جامعه ایفا نمایند. پیشنهاد می‌شود این امر به‌عنوان یکی از وظایف کتابداران دانشگاهی در پست سازمانی آن‌ها وارد شود.

کلیدواژه‌ها: سواد سلامت، کتابداران، بهداشت، خدمات پیشگیرانه بهداشتی

امینی م، مصطفوی زاده م. بررسی سواد سلامت کتابداران دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی تهران. تصویر سلامت ۱۳۹۵؛ ۷(۴): ۳۷-۴۵.

۱. کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی. کتابدار دانشگاه تهران، تهران، ایران (Email: maryamamini@ut.ac.ir)

۲. کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی. کتابدار دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

نویسنده (نویسندگان). این اثر به عنوان یک مقاله دسترسی آزاد تحت مجوز Creative Commons Attribution License توسط تصویر سلامت منتشر گردیده است. استفاده‌های غیرتجاری از این اثر به شرط ارجاع صحیح به اثر اصلی مجاز است.

مقدمه

آنان مؤثر خواهد بود و توجه به آسایش و سلامتی این قشر، کارایی بیشتر و رضایت مراجعان را سبب خواهد شد. کتابداران نیز مانند سایر مشاغل در معرض بیماری‌های عمومی و شغلی مختلف هستند و هرگونه اختلال در سلامتی ایشان محل انجام وظیفه و ضربه‌ای برای بهره‌وری کتابخانه است. این امر نقش کلیدی سلامت کتابداران در ارائه بهتر خدمات حرفه‌ای و اجتماعی‌شان را مشخص می‌کند. پژوهش‌های داخلی و خارجی مختلفی با بهره‌گیری از ابزارهای مختلف و در گروه‌های گوناگون جامعه درباره سواد سلامت انجام شده است. اما هیچ‌کدام از آن‌ها سواد سلامت کتابداران را بررسی نکرده‌اند. بعضی پژوهش‌های خارجی به نقش کتابداران در انتقال سواد سلامت اشاره دارند و بسیاری از پژوهش‌ها حاکی از سطح سواد سلامت متوسط یا پایین آزمودنی‌هاست.

روش بررسی

مطالعه حاضر از نوع کاربردی است که به روش پیمایش توصیفی انجام شده است. ابزارهای مختلفی برای سنجش سواد سلامت در دنیا وجود دارد یکی از مهم‌ترین و معتبرترین آن‌ها که به زبان‌های مختلف دنیا ترجمه و اعتبارسنجی شده، پرسشنامه سواد سلامت عملکردی بزرگسالان (TOFHLA: Test of Functional Health Literacy of Adults) است که به طور گسترده مورد استفاده پژوهشگران قرار می‌گیرد. در ایران نیز در مقاله طراحی و روان‌سنجی ابزار سنجش سواد سلامت جمعیت شهری ایران ۱۵ تا ۶۵ سال این پرسشنامه را به عنوان یکی از ابزارهای استاندارد معرفی کرده‌اند (۵). روایی این پرسشنامه مورد تأیید اساتید و متخصصان کتابداری و علوم بهداشتی قرار گرفت و پایایی آن با آلفای کرونباخ، ۰/۸۹ به دست آمد و بدون اعمال تغییرات در جامعه کتابداران مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه TOFHLA دارای دو بخش درک خواندن (Reading comprehension) و محاسباتی (ability Numerical) است (۳):

بخش محاسباتی: در این بخش اطلاعاتی درباره نسخه تجویزی پزشک یا روند درمان در یک کادر در اختیار افراد قرار می‌گیرد و سپس سؤالات مربوط به هر کدام پرسیده می‌شود. این بخش ۱۷ سوال و ۵۰ نمره دارد. بخش درک خواندن: متونی شامل دستورالعمل‌های آماده شدن برای عکسبرداری، حقوق و مسئولیت‌های بیمار، فرم بیمه و رضایت نامه استاندارد بیمارستانی به صورت متونی با واژه‌های حذف شده در اختیار افراد قرار می‌گیرد که باید

WHO (سازمان جهانی بهداشت: Health World Organization) سواد سلامت را به عنوان یکی از بزرگ‌ترین تعیین‌کننده‌های امر سلامت در نظر می‌گیرد و برای پایش و هماهنگی فعالیت‌های ارتقای سطح سواد سلامت، ایجاد یک انجمن را به کشورهای جهان توصیه می‌کند (۱). در پنجمین کنفرانس جهانی ارتقای سلامت در مکزیک، سواد سلامت را به صورت "مهارت‌هایی شناختی و اجتماعی که تعیین‌کننده انگیزه و قابلیت افراد در دستیابی درک و به کارگیری اطلاعات به طریقی که منجر به حفظ و ارتقای سلامت آن‌ها گردد" معرفی شد (۲).

سواد سلامت مفهومی است که به سلامتی و حوزه‌های آن مرتبط می‌شود و بر توانایی فرد برای عمل کردن به اطلاعات بهداشتی و کنترل بهتر سلامت فردی، خانوادگی و اجتماع اثرمی‌گذارد و به این ترتیب نه تنها یک ویژگی فردی بلکه به عنوان تعیین‌کننده کلیدی بهداشت و سلامتی در سطح جامعه به حساب می‌آید. سواد سلامت ربطی به سواد خواندن و نوشتن متون و جستجوی اطلاعات ندارد (۳).

حوزه‌های سواد سلامت شامل سه سطح است (۴):

- سواد سلامت عملکردی (Functional health literacy) برای خواندن فهمیدن و اجرای دقیق دستور فرم‌ها، برچسب داروها و اطلاعات شفاهی و نوشتاری بهداشتی
- سواد سلامت ادراکی (literacy Conceptual health) برای جستجو، فهم، ارزیابی و استفاده از اطلاعات بهداشتی و انتخاب‌های آگاهانه که منجر به کاهش خطرات سلامتی و افزایش کیفیت زندگی‌اش می‌شود.

- سواد سلامت انتقادی (Health literacy as empowerment)

جهت توانمندسازی و پرورش شهروندانی متعهد و فعال برای ارتقای سلامتی و پیشگیری و درک حقوق خود به عنوان بیمار و افزایش قابلیت آنان برای حرکت از طریق نظام سلامت و اطلاع از خطرات تهدیدکننده سلامت.

سواد سلامت با ویژگی‌های فردی و سیستم بهداشتی جامعه مرتبط بوده و بسته به مشکلات بهداشتی، ارائه دهندگان خدمات بهداشتی و نظام سلامت جامعه متفاوت است (۲).

کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی همانند شاغلان هر حرفه، نیروهای فعال و مؤثر در تولید و بهره‌وری هستند. افراد شاغل در کتابخانه که بسته به نوع کتابخانه و سیستم اداری دانشگاه‌ها، از رشته‌ها و تخصص‌های مختلفی در کتابخانه مشغول فعالیت هستند و از این به بعد «کتابداران» نامیده می‌شوند، نقش واسطه‌های اطلاعاتی را دارند و باید بتوانند خدمات مناسبی را به مراجعان ارائه دهند. سلامت روحی و جسمی کتابداران به طور یقین در انجام وظیفه بهتر

دلیل گستردگی مراکز و دانشکده های وابسته دو دانشگاه مطالعه وسیع تر به فرصت دیگری موکول شد.

با مراجعه به کتابخانه‌ها، پرسشنامه‌ها بین کتابداران توزیع و توضیحات مفصل در مورد بخش‌های مختلف و نحوه پر کردن آن بیان گردید. از آنان خواسته شد با تکیه بر اطلاعات شخصی و عدم مشورت با دیگران و کسب اطلاعات از اینترنت یا منابع دیگر به سؤالات پاسخ دهند و ۳۰ دقیقه وقت پاسخگویی تعیین شد.

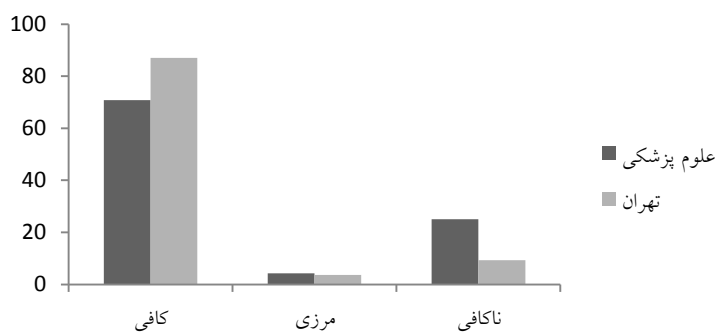
کلاً ۹۰ پرسشنامه توزیع گردید. ۲ پرسشنامه بدون پاسخ و ۹ پرسشنامه ناقص (عدم پاسخگویی به پرسش‌های یکی از دو بخش) حذف شد و نهایتاً ۷۹ پرسشنامه کامل مورد بررسی قرار گرفت که ۵۴ نفر از پاسخ دهندگان، کتابداران دانشگاه تهران و ۲۴ نفر از دانشگاه علوم پزشکی تهران بودند.

تحلیل داده ها با نرم افزار SPSS 17 انجام شد و روش‌های آمار توصیفی، آزمونهای T و کای ۲ و ضریب همبستگی مورد استفاده قرار گرفت.

یافته ها

کتابداران دانشگاه تهران با ۶۹/۲ درصد و زنان با ۷۴/۷ درصد بیشترین تعداد پاسخگویان بودند.

میانگین سن آزمودنی ها $۷/۷۵ \pm ۳۹/۲۱$ سال بود. ۳۴/۲ درصد در محدوده سنی زیر ۳۵ سال و ۱۵/۸ درصد در محدوده سنی ۴۰ تا ۴۵ سال جای گرفتند.

نمودار ۱. سطح سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه

بر اساس یافته‌ها، میانگین نمره سواد سلامت $۱۶/۶ \pm ۸۳/۷$ بود که این میزان در مردان $۲۰/۲ \pm ۷۹$ و در زنان $۱۵ \pm ۸۵/۲۹$ به دست آمد.

میانگین نمره بخش محاسبات، $۱۱ \pm ۳۹/۷۶$ و بخش درک خواندن $۷/۷ \pm ۴۳/۹۴$ بود.

طبق تقسیم بندی یاد شده ۸۲/۳ درصد کتابداران سواد سلامت کافی، ۳/۸ درصد سواد سلامت حاشیه‌ای یا مرزی و ۱۳/۹ درصد سواد سلامت ناکافی داشتند.

کلمات مناسب برای جاهای خالی انتخاب شوند. این بخش ۵۰ جای خالی و ۵۰ نمره دارد.

دو بخش در مجموع ۱۰۰ امتیاز دارد که امتیاز ۰ تا ۵۹ سواد سلامت ناکافی یا پائین، ۶۰ تا ۷۴ سواد سلامت مرزی یا حاشیه ای و ۷۵ تا ۱۰۰ سواد سلامت کافی یا بالا تعیین می شوند.

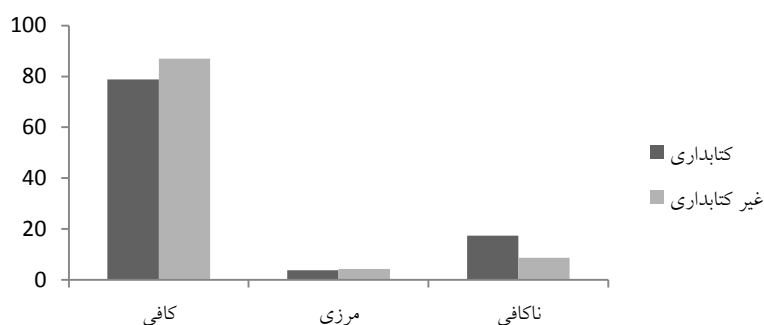
در پرسشنامه توزیع شده در بین کتابداران ابتدا مشخصات جمعیتی شناختی شامل جنسیت، سن، تحصیلات و سابقه کار پرسیده شد. سپس وضعیت استفاده از خدمات درمانی با پاسخ‌های بله و خیر به چهار سؤال مطرح شده درباره مراجعه سرپایی به مراکز درمانی در سه ماه گذشته، دلیل مراجعه به مراکز درمانی، مراجعه به اورژانس، سابقه بستری در یک سال گذشته و تعداد بیماری‌های مزمن مورد ارزیابی قرار گرفت.

رفتار پیشگیرانه با پرسش درباره انجام چند غربالگری مهم ماموگرافی، غربالگری سرطان پروستات (PSA: Prostate Specific Antigen) و خون مخفی در مدفوع (سرطان کولورکتال) و رفتار بهداشتی با پرسش درباره مصرف سیگار، میزان فعالیت فیزیکی در هفته، میزان مصرف میوه و سبزی در روز، که از مهم‌ترین شاخص‌های رفتار بهداشتی است، بررسی شد.

کلیه کتابداران (کارمندان) کتابخانه های دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی تهران مستقر در پردیس (مجموعاً ۱۱ کتابخانه) در بهمن ماه ۱۳۹۳ مورد مطالعه قرار گرفتند و به

نمودار فوق نشان می دهد که ۵۰/۶ درصد کتابداران تحصیلات کارشناسی و ۳/۹ درصد دیپلم داشتند و از ۱۳ رشته تحصیلی دانشگاهی، ۷۳/۳ درصد فارغ التحصیل کتابداری بودند.

متأهلان بیشترین درصد پاسخ دهندگان (۷۱/۴ درصد) را به خود اختصاص دادند و ۳۶/۵ درصد سرپرست خانوار برآورد شدند.

نمودار ۲. سطح سواد سلامت کتابداران با توجه به رشته تحصیلی

فارغ التحصیل رشته کتابداری ($82/3 \pm 18/47$) به خود اختصاص دادند.

نمودار ۲ بیانگر این است که کتابداران با تحصیلات غیر کتابداری (با تنوع دوازده رشته تحصیلی) میانگین نمره سواد بیشتر ($86/22 \pm 12/87$) را در مقایسه با کتابداران

جدول ۱. مشخصات فردی و سطح سواد سلامت در کتابداران دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی تهران

p	سواد سلامت ناکافی		سواد سلامت مرزی		سواد سلامت کافی		نمره سواد سلامت		تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد					
	۱۱	۱۳/۹	۳	۳/۸	۶۵	۸۲/۳	۱۶/۶	۸۳/۷	۷۹	۱۰۰	۱۳/۷	۱۰	سواد سلامت
۰/۱۷۰	۶	۱۰/۲	۳	۵/۱	۵۰	۸۴/۷	۱۵	۸۵/۲۹	۵۹	۷۴/۷	۱۵	۱۰	زن
	۵	۲۵	۰	۰	۱۵	۷۵	۲۰/۲	۷۹	۲۰	۲۵/۳	۲۰	۱۰	مرد
۰/۸۳۲	۳	۱۱/۶	۱	۳/۸	۲۲	۸۴/۶	۱۷/۴۵	۸۴/۳۳	۲۶	۳۴/۲	۱۷/۴۵	۱۰	<۳۵
	۳	۱۴/۲	۱	۴/۸	۱۷	۸۱	۱۹/۰۸	۸۳/۰۹	۲۱	۲۷/۶	۱۹/۰۸	۱۰	۳۵-۴۰
	۱	۸/۴	۱	۸/۳	۱۰	۸۳/۳	۱۰/۹۸	۸۴/۸۳	۱۲	۱۵/۸	۱۰/۹۸	۱۰	۴۰-۴۵
	۴	۲۳/۵	۰	۰	۱۳	۷۶/۵	۱۷/۳۷	۸۱	۱۷	۲۲/۴	۱۷/۳۷	۱۰	>۴۵
۰/۱۷۷	۵	۹/۳	۲	۳/۷	۴۷	۸۷	۱۳/۹	۸۵/۷۲	۵۴	۶۹/۲	۱۳/۹	۱۰	تهران
	۶	۲۵	۱	۴/۲	۱۷	۷۰/۸	۲۱/۲۷	۷۹	۲۴	۳۰/۸	۲۱/۲۷	۱۰	علوم پزشکی تهران
۰/۳۳۷	۱	۳۳/۳	۰	۰	۲	۶۶/۷	۱۶/۶۵	۷۲/۶۷	۳	۳/۹	۱۶/۶۵	۱۰	دیپلم
	۱	۱۶/۶	۱	۱/۶۷	۴	۶۶/۷	۲۲/۱۹	۷۵/۸۳	۶	۷/۸	۲۲/۱۹	۱۰	فوق دیپلم
	۶	۱۵/۴	۰	۰	۳۳	۸۴/۶	۱۵	۸۴/۸۲	۳۹	۵۰/۶	۱۵	۱۰	کارشناسی
	۳	۱۰/۳	۲	۶/۹	۲۴	۸۲/۸	۱۷/۹۲	۸۴/۶۵	۲۹	۳۷/۷	۱۷/۹۲	۱۰	کارشناسی ارشد
۰/۳۵۶	۹	۱۷/۴	۲	۳/۸	۴۱	۷۸/۸	۱۸/۴۷	۸۲/۳۱	۵۲	۶۹/۳	۱۸/۴۷	۱۰	کتابداری
	۲	۸/۷	۱	۴/۳	۲۰	۸۷	۱۲/۸۷	۸۶/۲۲	۲۳	۳۰/۷	۱۲/۸۷	۱۰	غیر کتابداری
۰/۲۶۳	۱۰	۲۰	۲	۲	۳۹	۷۸	۱۸/۵۶	۸۰/۸۱	۵۰	۷۱/۴	۱۸/۵۶	۱۰	متاهل
	۱	۵	۱۰	۱۰	۱۷	۸۵	۱۲/۸۳	۸۷/۴۵	۲۰	۲۸/۶	۱۲/۸۳	۱۰	مجرد-مطلقه
۰/۵۸۴	۴	۱۷/۴	۰	۰	۱۹	۸۲/۶	۱۷/۷	۸۲/۲۲	۲۳	۳۶/۵	۱۷/۷	۱۰	بله
	۴	۱۰	۵	۲	۳۴	۸۵	۱۵/۴۶	۸۵/۱۵	۴۰	۶۳/۵	۱۵/۴۶	۱۰	سرپرست خانوار خیر

کتابداران با بیمه خدمات درمانی سواد کافی بیشتری داشتند. کتابداران دانشگاه تهران بیشتر از بیمه خدمات درمانی و کتابداران علوم پزشکی بیشتر از بیمه تأمین اجتماعی استفاده می‌کردند و ۸۹/۴ درصد افراد بیمه مکمل طلابی داشتند.

همانطور که در جدول مشاهده می‌شود، بیشترین درصد سواد سلامت کافی به مقطع کارشناسی و بیشترین درصد سواد سلامت ناکافی به مقطع دیپلم اختصاص داشت. متأهلان و افرادی که سرپرست خانوار نبودند میانگین سواد سلامت بالاتری داشتند.

جدول ۲. شاخص بیمه و سطح سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه

P	سواد سلامت ناکافی		سواد سلامت مرزی		سواد سلامت کافی		نمره سواد سلامت		تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار	بیمه
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد					
۰/۱۵۲	۷	۵	۱/۴	۱	۴۲/۳	۳۰	۱۵/۷	۸۴	۵۰/۷	۳۶	۱۵/۷	۱۵/۷	خدمات درمانی
	۷	۵	۲/۸	۲	۳۹/۴	۲۸	۱۸/۷	۸۳/۵	۴۹/۳	۳۵	۱۸/۷	۱۸/۷	تامین اجتماعی
۰/۸۹۶	۹/۱	۶	۴/۵	۳	۷۵/۸	۵۰	۱۵/۴	۸۴/۵	۸۹/۴	۵۹	۱۵/۴	۱۵/۴	بله
	۱/۵	۱	۰	۰	۹/۱	۶	۱۳/۷	۸۶	۱۰/۶	۷	۱۳/۷	۱۳/۷	خیر

جدول ۳. استفاده از خدمات بهداشتی و سطح سواد سلامت کتابداران دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی تهران

P	سواد سلامت ناکافی		سواد سلامت مرزی		سواد سلامت کافی		نمره سواد سلامت		تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار	بیمه	تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد									
۰/۴۷۳	۲/۹	۱	۵/۹	۲	۹۱/۲	۳۱	۱۲/۸	۸۶/۳۸	۶۵/۴	۳۴	۱۲/۸	۱۲/۸	بله	مراجعه به مراکز درمانی			
	۱۱/۱	۲	۰	۰	۸۸/۹	۱۶	۱۳/۹۷	۸۸/۶۱	۳۴/۶	۱۸	۱۳/۹۷	۱۳/۹۷	خیر	در سه ماه گذشته			
۰/۵۶۵	۱۷/۹	۵	۷/۱	۲	۷۵	۲۱	۱۷/۶۱	۸۲/۰۴	۴۶/۷	۲۸	۱۷/۶۱	۱۷/۶۱	چک‌آپ و غربالگری	دلیل مراجعه به مرکز درمانی			
	۷/۷	۱	۷/۷	۱	۸۴/۶	۱۱	۱۱/۶۵	۸۶/۲۳	۲۱/۶	۱۳	۱۱/۶۵	۱۱/۶۵	بیماری				
۰/۱۴۸	۱۵/۸	۳	۰	۰	۸۴/۲	۱۶	۲۰/۰۲	۸۰/۰۵	۳۱/۷	۱۹	۲۰/۰۲	۲۰/۰۲	بیماری و چک‌آپ	اورژانس در یک سال گذشته			
	۲۲/۲	۴	۵/۶	۱	۷۲/۲	۱۳	۱۶/۶۹	۸۱/۲۸	۲۳/۱	۱۸	۱۶/۶۹	۱۶/۶۹	بله				
۰/۵۱۵	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۲	۰/۷۱	۹۶/۵	۲/۶	۲	۰/۷۱	۰/۷۱	بله	بستری در یک سال گذشته			
	۱۴/۷	۱۱	۴	۳	۸۱/۳	۶۱	۱۶/۷۲	۸۳	۹۷/۴	۷۵	۱۶/۷۲	۱۶/۷۲	خیر				
۰/۶۲۵	۱۲/۲	۶	۲	۱	۸۵/۷	۴۲	۱۷/۵۱	۸۳/۶۵	۶۶/۲	۴۹	۱۷/۵۱	۱۷/۵۱	هیچ	تعداد بیماری مزمن			
	۲۰	۳	۶/۷	۱	۷۳/۳	۱۱	۱۶/۳۹	۸۲/۸۷	۲۰/۳	۱۵	۱۶/۳۹	۱۶/۳۹	یکی				
	۱۰	۱	۱۰	۱	۸۰	۸	۱۳/۹۶	۸۶/۹	۱۳/۵	۱۰	۱۳/۹۶	۱۳/۹۶	بیش از یکی				

جدول ۲۳/۱ درصد کتابداران در یک سال گذشته به اورژانس رفته‌اند و ۲/۶ درصد آن‌ها نیز سابقه بستری داشته‌اند که بیشتر از دانشگاه علوم پزشکی هستند.
 ۳۳/۳ درصد افراد سابقه انجام ماموگرافی دارند که بیشتر از دانشگاه علوم پزشکی هستند.

جدول فوق بیانگر این است که در کل ۶۵/۴ درصد کتابداران در سه ماه گذشته به مراکز درمانی مراجعه کرده‌اند که ۴۶/۷ درصد آنان قصد چک‌آپ و غربالگری داشته‌اند. کتابداران علوم پزشکی بیشتر برای غربالگری و چک‌آپ و کتابداران دانشگاه تهران بیشتر برای بیماری و چک‌آپ مراجعه کرده‌اند.

جدول ۴. سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه و رفتارهای بهداشتی

P	سواد سلامت ناکافی		سواد سلامت مرزی		سواد سلامت کافی		نمره سواد سلامت		تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار	بیمه	تعداد	درصد	میانگین	انحراف معیار
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد									
۰/۸۴۶	۱۰/۷	۳	۳/۶	۱	۸۵/۷	۲۴	۱۴/۲	۸۶/۷۱	۳۶/۴	۲۸	۱۴/۲	۱۴/۲	کمتر از ۲ واحد	مصرف میوه در روز			
	۱۸/۲	۸	۲/۳	۱	۷۹/۵	۳۵	۱۸/۵	۸۱/۰۴	۵۷/۱	۴۴	۱۸/۵	۱۸/۵	۲ تا ۴ واحد				
۰/۸۹۵	۰	۳	۰	۰	۱۰۰	۵	۸/۲	۹۱/۴	۶/۵	۵	۸/۲	۸/۲	بیش از ۴ واحد	مصرف سبزی در روز			
	۱۳/۱	۸	۳/۳	۲	۸۳/۶	۵۱	۱۷/۱	۸۴	۸۰/۳	۶۱	۱۷/۱	۱۷/۱	کمتر از ۳ واحد				
۰/۵۸۷	۷/۱	۱	۰	۰	۹۲/۹	۱۳	۱۳/۷	۸۶	۱۰/۶	۷	۱۳/۷	۱۳/۷	۳ تا ۵ واحد	فعالیت فیزیکی در هفته			
	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۱	۰	۹۶	۱/۳	۱	۰	۰	بیش از ۵ واحد				
۰/۵۸۷	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۶	۵/۳	۹۱/۵	۷/۶	۶	۵/۳	۵/۳	اصلاً	یک ساعت			
	۹/۱	۱	۰	۰	۹۰/۹	۱۰	۱۶	۸۵/۳	۱۳/۹	۱۱	۱۶	۱۶	۲ تا ۳ ساعت				
	۲۰/۸	۵	۸/۳	۲	۷۰/۸	۱۷	۱۶	۸۱/۲	۳۰/۴	۲۴	۱۶	۱۶	۳ تا ۴ ساعت				
	۱۳/۲	۵	۲/۶	۱	۸۴/۲	۳۲	۱۸/۳	۸۳/۶	۴۸/۱	۳۸	۱۸/۳	۱۸/۳	۴ ساعت یا بیشتر				

بیشتر (۸۴/۲ درصد) آن‌ها سواد سلامت کافی دارند و اکثراً کتابداران دانشگاه تهران هستند.

نتایج به دست آمده طبق جدول ۴ نشان دهنده این است که ۴۸/۷ درصد کتابداران ۴ ساعت یا بیشتر ورزش می‌کنند که

انجام کلیه خدمات این مرکز با ارائه دفترچه بیمه و کارت بیمه طلایی به صورت رایگان سبب استقبال استفاده از خدمات آن است. همچنین نزدیک بودن مرکز بهداشت به پردیس برای کارکنان که بیشتر زمان خود را در محل کارشان طی می‌کنند یک مزیت بزرگ به حساب می‌آید.

ویژگی‌های جمعیت شناختی و سواد سلامت کتابداران

در بررسی ویژگی‌های جامعه شناختی، هرچند زنان درصد سواد سلامت کافی بیشتری را به خود اختصاص دادند، اما از نظر آماری ارتباط جنسیت و سواد سلامت معنی دار نبود. یعنی زنان و مردان کتابدار تقریباً سواد سلامت یکسانی داشتند.

همچنین سواد سلامت با هیچکدام از موارد میزان تحصیلات، رشته تحصیلی، تأهل، سرپرستی خانوار، کتابخانه محل خدمت، سن و سابقه ارتباط معنی دار نداشت که نشان می‌دهد هیچ کدام از این موارد تأثیر زیادی در سواد سلامت کتابداران نداشت. مثلاً تحصیل در رشته‌های مختلف یا سرپرستی خانوار، نمره سواد سلامت بالاتری را سبب نشده بود؛ فقط سن و سابقه اثر بیشتری بر سواد سلامت نشان داد که هر دو رابطه معکوس داشت. یعنی افراد با سن و سابقه کم تر، سواد سلامت بیشتری داشتند.

کتابداران جوان تر با سابقه کمتر، اکثراً مجرد هستند، تحصیلات بالاتر و مسئولیت خانوادگی کمتری دارند و به دلیل به روز بودن دانش و دقت و توجه و کاوشگری که مقتضای سن آنهاست، با آرامش و فراغت خاطر بیشتری می‌توانند مسائل را بیاموزند و تحلیل کنند.

افراد مجرد سواد کافی بیشتری نسبت به افراد متأهل داشتند. هرچند این نتیجه در برخی از پژوهش‌های گذشته نیز به دست آمد (۹، ۸)، شاید دلیل آن را بتوان فرصت بیشتر مطالعه و اختصاص اوقات به خود افراد مجرد و در مقابل، مسئولیت خانوادگی و درگیر شدن در محیط کار و زندگی، مسائل فرزندان و مشغولیات ذهنی شاغلان متأهل دانست. بیشتر زنان و جوان‌ها سرپرست خانوار نیستند و به دلایلی که قبلاً ذکر شد سواد سلامت بیشتری دارند.

ارتباط بین میزان تحصیلات و سواد سلامت کتابداران

فارغ التحصیلان مقطع کارشناسی بیشترین درصد سواد سلامت (۵۲/۴ درصد) را به خود اختصاص دادند و دیپلمه‌ها کمترین تعداد (۳/۲ درصد) را داشتند. تحصیلات آکادمیک برای درک بهتر و تجزیه و تحلیل مطالب به افراد کمک می‌کند. نتایج پژوهش‌های نکویی مقدم (۱۳۹۰)، ملا خلیلی (۱۳۹۳) و رئیسی (۱۳۹۳) هم نشان داد که افراد با سطح تحصیلات بالاتر، اطلاعات بیشتری درباره مسائل بهداشتی و سلامتی دارند و سواد سلامت بالاتری را کسب کرده‌اند (۵۰٪) که نتایج آنان در پژوهش حاضر تایید می‌شود.

سواد سلامت کتابداران و استفاده از خدمات درمانی

کتابداران با بیمه خدمات درمانی و بیمه درمانی مکمل، سواد سلامت بیشتری داشتند. این افراد را اغلب کارکنان دانشگاه تهران

۵۷/۹ درصد نیز سه تا چهار واحد در روز میوه مصرف می‌کنند که سواد سلامت ۷۹/۵ درصد آن‌ها کافی است و بیشتر کتابدار علوم پزشکی هستند.

۸۰/۳ درصد کتابداران کمتر از ۳ واحد سبزی (حدافل) در روز مصرف می‌کنند و ۸۳/۶ درصد سواد سلامت کافی دارند.

طبق جدول بیشتر کتابداران دانشگاه تهران و علوم پزشکی از سواد سلامت کافی برخوردار می‌باشند که با نتایج ملاخلیلی مبنی بر سواد سلامت بالاتر کارمندان همخوانی دارد.

بحث و نتیجه گیری

این مطالعه به منظور ارزیابی سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد. به‌طور کلی یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشتر کتابداران دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی تهران سواد سلامت کافی دارند؛ میانگین نمره سواد سلامت کتابداران $16/6 \pm 83/7$ بود که سواد سلامت کافی به حساب می‌آید. ملاخلیلی (۱۳۹۳) نیز در مطالعه خود دریافته بود که کارمندان سواد سلامت بالاتری دارند (۶). لذا به نظر می‌رسد رابطه آماری معناداری بین وضعیت شغلی و سواد سلامت وجود داشته باشد.

بین سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه تفاوت معنی داری مشاهده نشد. بنابراین فعالیت در کتابخانه‌های مختلف دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی یا غیر علوم پزشکی دانشگاه تهران، تأثیر چندانی در سطح سواد سلامت کتابداران نداشت.

اگر سواد سلامت توانایی عملکرد صحیح افراد در سیستم بهداشتی باشد باید آن را با ویژگی‌های افراد و سیستم بهداشتی مرتبط دانست. کتابداران در محیط اطلاعاتی مشغول به کارند، با منابع اطلاعاتی نوشتاری و اینترنتی هم‌نشینند، امکان جستجوی علمی دارند و مهارت‌های ارتباطی، گوش دادن و سخن گفتن را آموخته یا به دست آورده و دانش زمینه‌ای و فرهنگی را کسب کرده‌اند (۷)؛ از سویی با همکاران و مراجعان خود در ارتباطند و امکان مبادله تجربیات و اطلاعات را دارند.

با توجه به در دسترس بودن مرکز بهداشت دانشگاه تهران نقش آن را در بالا بردن سطح سواد سلامت افراد به خصوص کارمندان دانشگاه نباید نادیده گرفت. برگزاری کارگاه‌های سلامتی و بهداشتی، تهیه ارائه بروشور و جزوه برای حفظ سلامتی، پیشگیری یا معرفی بیماری‌های مختلف و نحوه برخورد با آن‌ها، انتشار مجله و خبرنامه به‌صورت چاپی و دیجیتال و ارسال به ایمیل کارمندان، دعوت به چک‌آپ سالانه، تهیه شناسنامه سلامت، برگزاری مسابقات اینترنتی بهداشتی در وب سایت فعال این مرکز، توضیحات مناسب، راهنمایی‌های پزشکان، کارکنان فیزیوتراپی، رادیولوژی، سونوگرافی و سایر بخش‌ها و نصب اطلاعات بهداشتی مهم و ضروری به‌صورت پوستر در هر بخش از فعالیت‌های این مرکز است.

فعالیت های ورزشی خود را حتی در روزهای کاری و محیط کار ادامه می‌دهند و میوه بیشتری مصرف می‌کنند. این یافته نشان می‌دهد که سواد سلامت می‌تواند با تقویت رفتارهای بهداشتی و کاهش عادات و رفتارهای غیر بهداشتی، سلامت بیشتری را برای کتابداران در پی داشته باشد.

در دانشگاه تهران هر ساله برنامه های پیاده روی همگانی و مسابقات ورزشی برای کارمندان اجرا می‌شود. برای افرادی که در مسابقات ورزشی شرکت کنند یا در تیم‌های ورزشی دانشگاه عضو باشند تشویق و تسهیلاتی وجود دارد. کارمندان اجازه دارند در صورت موافقت رؤسا یک ساعت در روز را به ورزش بپردازند و سالن‌های تربیت بدنی، استخر و زمین چمن دانشگاه نیز امکاناتی در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد.

مصرف سبزی در بیشتر کتابداران، حداقل بود. شاید گذراندن زمان طولانی در محیط کار و محدودیت‌های استفاده از مواد غذایی مختلف در اداره را بتوان یکی از دلایل آن دانست.

پیشنهاد و توجیه مسئولان برای توزیع شیر، ماست، میوه و میان وعده های مفید می‌تواند یکی از فعالیت‌های قابل بررسی مرکز بهداشت دانشگاه تهران و دانشکده بهداشت و بخش‌های وابسته به آن باشد.

نصب دستگاه‌های ورزشی بیشتر در محوطه دانشگاه همچنین ورزش صبحگاهی گروهی در محوطه پردیس نیز می‌تواند یکی از راه‌های تشویق کارمندان به فعالیت فیزیکی هرچند کوتاه نماید که به بازده بهتر شغلی نیز منجر می‌شود.

سواد سلامت و اقدامات پیشگیرانه در کتابداران

ماموگرافی، پاپ اسمیر، غربالگری سرطان پروستات و سرطان کولورکتال اقدامات پیشگیرانه‌ای است که به نظر می‌رسد به دلیل جوان بودن جامعه مورد بررسی، نیاز به انجام آن حس نشده است و امید می‌رود با آموزش و تبلیغات مناسب، در زمان معین با دقت انجام شود. قطعاً توجیه، یادآوری و دعوت کارمندان به انجام این غربالگری‌ها از طرف مرکز بهداشت دانشگاه بسیار موثر خواهد بود.

هر چند سواد سلامت کتابداران دو دانشگاه در حد کافی بود؛ اما بهتر است کتابداران، اهمیت نقش خود در سلامت فردی و اجتماعی را دریابند و در بالا بردن اطلاعات بهداشتی و سلامت جسمی، روحی و اجتماعی بکوشند. روش درک، استفاده و عمل به دستورات بهداشتی را بیاموزند، بیماری‌های عمومی و شغلی و روش‌های پیشگیری و استفاده از خدمات سلامت را بشناسند و بتوانند اطلاعات مورد نیاز در این زمینه‌ها را بیابند. در جریان تسهیلات درمانی، بیمه‌ها، پیشرفت‌های دارویی، پزشکی و بهداشتی قرار گیرند، روش‌های مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت بیماری‌ها را بدانند و به دانسته‌هایشان عمل کنند.

در یک عبارت سطح سواد سلامت خود را بالا ببرند و اطلاعاتشان را در خانواده و جامعه گسترش دهند. تا هم برای زندگی فردی و اجتماعی و فعالیت حرفه‌ای سالم و شاداب و

تشکیل می‌دهند که امکان استفاده از مرکز بهداشت و خدمات آن را دارند و به نوعی به‌صورت مداوم تحت آموزش، یادآوری و معاینات دوره ای هستند که تأثیر آموزش، بررسی‌های مداوم و هزینه های پایین درمان در آگاهی از مسائل مربوط به سلامت و داشتن سلامتی را نشان می‌دهد.

افراد با سطح سواد سلامت بالاتر بیشتر به اهمیت بیمه آگاهند و از سوی دیگر افراد تحت پوشش بیمه با مطالعه مستندات و قوانین بیمه از سطح سواد بیشتری در این خصوص برخوردار می‌شوند.

سواد سلامت کتابداران و ابتلا به بیماری‌ها

داشتن بیماری مزمن و بستری شدن در بیمارستان با سواد سلامت کتابداران ارتباط معنی دار نداشت. ۶۶٪ درصد کتابداران هیچ بیماری مزمنی نداشتند و ۹۷/۴ درصد آن‌ها در یک سال گذشته در بیمارستان بستری نشدند. این درصد بالا به خوبی نشان می‌دهد کتابداران از سواد سلامت کافی برخوردارند و به همین دلیل، سلامت جسمانی خوبی دارند و می‌توانند در کسب سلامتی بیشتر خود موفق باشند. بنابراین می‌توانند به عنوان منابع قابل اعتماد انسانی در آموزش و ارتقای سواد سلامت سازمان و جامعه مورد استفاده قرار گیرند و گوشه ای از آموزش سواد سلامت بر عهده آنان گذاشته شود.

کتابداران به دلیل نوع آموزش‌های آکادمیک، تجربه‌ها و فعالیت حرفه ای شان، توانایی جستجوی علمی و کسب دانش زمینه ای فرهنگی دارند. ارتباطات آن‌ها زیاد است و به آسانی می‌توانند با همکاران و مراجعان خود مبادله آگاهی و تجربه داشته باشند. به همین دلیل خودمراقبتی آن‌ها نسبت به سایرین بیشتری است که یکی از ضرورت‌های موفقیت در آموزش افراد و مذاکره با نظام سلامت به حساب می‌آید؛ بنابراین سواد سلامت بالاتری کسب می‌کنند و دریافت خدمات بهتر و مؤثرتری خواهند داشت که برای ارتقای سلامتی یا درمان بهتر آنان مفید است.

کتابداران با سواد سلامت ناکافی بیش از بقیه برای درمان بیماری به مراکز درمانی مراجعه کردند و در بیمارستان بستری شدند و حتی به اورژانس راه یافتند و کتابداران با سواد سلامت کافی بیشتر برای چک‌آپ و آزمایش‌های غربالگری به مراکز درمانی مراجعه کردند. بنابراین می‌توان گفت سواد سلامت بالاتر به سلامت بیشتر افراد و استفاده از خدمات درمانی برای پیشگیری از بیماری‌ها و تشخیص و درمان به موقع کمک می‌کند. چنان که کتابدارانی که سواد سلامت بالاتری دارند بیماری مزمن و سابقه بستری کمتری داشتند یعنی سلامتی بیشتری را تجربه کردند.

تأثیر سواد سلامت بر رفتارهای بهداشتی کتابداران

خوشبختانه تعداد اندکی (فقط ۴/۵ درصد) از کتابداران سیگار مصرف می‌کردند. افرادی که سواد سلامت کافی دارند رفتارهای بهداشتی بیشتری نشان می‌دهند. به سلامتی خود اهمیت بیشتری می‌دهند و به همین دلیل کمتر سیگار می‌کشند،

- اجرای این پژوهش به صورت گسترده در تمام مراکز و بیمارستان‌های دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی
- مقایسه سواد سلامت کارمندان، استادان، پرسنل خدماتی و دانشجویان
- بررسی سطح سواد سلامت در شهرستان‌های کوچک و مقایسه آن با نتایج این پژوهش
- استفاده از روش تلفیق پرسشنامه‌ها برای بررسی جنبه‌های مختلف سواد سلامت در کتابداران دو دانشگاه
- مقایسه سواد سلامت کتابداران قبل و بعد از آموزش اطلاعات بهداشتی و سلامتی (در قالب کارگاه، بروشور و غیره) با یک یا چند موضوع

تضاد منافع

بدینوسیله نویسندگان این مقاله، مریم امینی و مژده مصطفوی زاده اعلام می‌کنند این اثر حاصل یک پژوهش مستقل بوده و هیچگونه تضاد منافی با سازمان و اشخاص دیگری ندارد.

اثرگذار برنامه‌ریزی کنند و هم در تعامل با مراجعان و سایر افراد جامعه، الگو، انتقال دهنده و اشاعه دهنده سلامت باشند و به این ترتیب در ارتقای سطح سواد سلامت و بهروزی خود و خانواده و جامعه نقش حیاتی ایفا نمایند.

کتابداران گروه کوچکی از مجموعه عظیم انسانی دانشگاه هستند. همکاری و برنامه‌ریزی جدی دو دانشگاه تهران و علوم پزشکی با مشارکت مرکز بهداشت دانشگاه تهران و دانشکده بهداشت و مراکز تابعه دانشگاه علوم پزشکی تهران، می‌تواند مجموعه انسانی این دو دانشگاه و در مراحل بعدی خانواده ایشان و بالاخره جامعه را به سوی زندگی سالم و با نشاط راهنمایی و همراهی کند.

مسئولان اداری و متولیان سلامت نیز می‌توانند با توجه به نقش کلیدی کتابداران در بالا بردن سطح سواد سلامت جامعه، برنامه‌ریزی‌ها و آموزش‌های لازم را پیش‌بینی و ارائه دهند. موارد زیر نیز در اعتلای سواد سلامت کارکنان دانشگاه موثر خواهد بود:

References

1. Brach C, Keller D, Lyla M., Baur H C, Parker R, Dreyer B, Schyve P, Lemerise A J, Schillinger D. Ten Attributes of Health Literate Health Care Organizations. Institute of medicine. 2012
2. Reisi M, Mostafavi F, Hasanzadeh A, Sharifirad G. The relationship between health literacy, health status and healthy behaviors among elderly in Isfahan. Health System Research. 2011; 7(4): 1-11
3. Nekoei-Moghadam M, Parva S. Health Literacy and Utilization of health Services in Kerman urban Area 2011. The Journal of Toloo – e – behdasht yazd. 2013; 11(4): 123-134
4. Kanj Mayagah, Mitic Wayne. Promoting Health and Development: Closing the Implementation Gap. 7th Global Conference on Health Promotion, Nairobi, Kenya, 26-30 October 2009. doi: <http://dx.doi.org/10.1197/jamia.M1687>
5. Montazeri A, Tavousi M, Rakhshani F. Health Literacy for Iranian Adults (HELIA): development and psychometric properties. Payesh. 2014; 13(5): 589-599
6. Mollakhalili H, Papi A, Zare-Farashbandi F, Sharifirad G, HasanZadeh. A survey on health literacy of inpatient's educational hospitals of Isfahan University of Medical Sciences in 2012. Journal Education Health Promotion. 2014; 11(4): 464-473.
7. Javadzade SH, Sharifirad G, Radjati F, Mostafavi F, Reisi M, Hasanzade A. Relationship between health literacy, health status, and healthy behaviors among older adults in Isfahan, Iran. Journal Education Health Promotion. 2012; 9(5): 540-549.
8. Kooshyar H, Shoorvazi M, Dalir Z, Hosseini M. Health Literacy and its Relationship with Medical Adherence and Health-Related Quality of Life in Diabetic Community-Residing Elderly. Journal of Mazandaran University of Medical Sciences 2014; 23(1): 134-143.
9. Ashrafi Rizi H, Kazempour. A Survey on Job Stressors of Librarians Working in Libraries of Isfahan University of Medical Sciences. Health Information Management 2011; 17(1): 41-49.
10. Reisi M, Javadzade H, Mostafavi F, Tavassoli E, Sharifirad G. Health Literacy and Health Promoting Behaviors among Old Adults. Health System Research. 2014; 9(8): 827-836